

*Summary****Hlystova N.B. A value of criminology of good behaviour in prevention of criminality. – Article.***

Studying of separate kinds of motivation will lead to unreasonable narrowing of nature knowledge of legal behavior from the beginning. Therefore without complex research it will be impossible to find out all set of backbone factors which cause communications of illegal and lawful behavior.

Key words: crime, criminal behavior, motivation, lawful behavior, socially useful motivation, crime prevention.

УДК 343.9:351.74(4)

З.М. Макаруха

**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ
ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇЙ У РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПОЛІЦІЙНОГО ОФІСУ (ЄВРОПОЛУ)**

З розвитком європейських інтеграційних процесів та відкриттям внутрішніх кордонів ЄС [1, с. 11-13], організована злочинність, тероризм, прояви насильства, хуліганство і шахрайство є новими викликом для компетентних органів держав-членів та інститутів ЄС в рамках Європейського простору свободи, безпеки та юстиції [2, с. 179-197]. Вони загрожують не лише політичній, правовій та економічній системі ЄС, але й безпеці кожного громадянина ЄС зокрема.

Для подолання цих загроз необхідною є ефективна політика ЄС у сфері забезпечення належного рівня безпеки громадян ЄС, яка передбачає забезпечення взаємопроникнення та взаємного доповнення між національними та європейською системами забезпечення безпеки, зокрема запровадження правових механізмів розвитку поліцейного співробітництва між державами-членами ЄС.

Дедалі більшого значення набуває така форма поліцейного співробітництва в рамках ЄС, яка відбувається в рамках Європолу. Ця форма співробітництва зазнала суттєвих реформ відповідно до Рішення Ради 2009/371 від 6 квітня 2009 р. «Про заснування Європейського Поліцейного Офісу (Європолу)» [3]. Зазначене Рішення замінило Конвенцію про Європол 1995 р. Причиною зміни правових основ функціонування Європолу (який відповідно до Рішення 2009/371 є правонаступником Європолу, створеного відповідно до Конвенції про Європол) є труднощі, пов'язані з процедурою внесення змін до Конвенції. Європол не може динамічно та ефективно функціонувати, якщо зміни до його головного правового інструменту набирають чинності лише через чотири чи п'ять років після їх погодження на найвищому політичному рівні [4]. Натомість процедура внесення змін до рішення Ради триває від одного до кількох місяців, що дає змогу визначати компетенцію Європолу залежно від визначених політичних пріоритетів.

Рішення Ради 2009/371 визначає нову структуру та мандат Європолу, який отримав статус агенції ЄС. Набуття Європолом статусу агенції змінює

джерело його фінансування. Якщо раніше Європол фінансувався безпосередньо державами-членами, то відповідно до Рішення Ради 2009/371 Офіс фінансується з бюджету ЄС. Це, своєю чергою, зумовлює посилення ролі Європарламенту через бюджетний контроль та блокування в останній інстанції частини бюджету Європолу.

Зазначену агенцію продовжує очолювати директор, що призначається Радою (кваліфікованою більшістю голосів) на 4-річний термін. При виконанні своїх завдань директор опирається на адміністрацію (у складі трьох його заступників), яка займається імплементацією бюджету та здійснює правове представництво Європолу, що наділений правоздатністю.

Управлінська Рада Європолу (в яку раніше входило по одному представнику з кожної держави-члена) складається з однієї делегації від кожної держави-члена, яка має один голос. Посилюється роль Комісії ЄС, яка змінює статус спостерігача на участь у голосуванні трьома голосами (шістьма – при прийнятті бюджету чи робочої програми). Управлінська Рада засідає щонайменше двічі на рік (але не більше ніж чотири рази), а її рішення приймаються більшістю у дві треті голосів (до цього приймалися одностайно). З трансформацією Європолу в агенцію ЄС його персонал стає персоналом ЄС, на який поширюються відповідні регламенти ЄС.

Європол має підтримувати зв'язок зі створеними в кожній державі-члені національними відділеннями, які виступають єдиним органом зв'язку між Європолом та компетентними органами держави-члена. Національні відділення уповноважені забезпечувати Європол інформацією, необхідною для здійснення його діяльності, робити запити на вимогу національних компетентних органів щодо надання Європолом консультацій, інформації чи здійснення того чи іншого аналізу.

Рішення Ради 2009/371 розширює компетенцію та завдання зазначеної агенції ЄС, відповідно до ст.4 якої компетенція Європолу поширюється на «організовану злочинність», тероризм та інші форми «серйозних злочинів», перелік яких визначено у додатку 1 до зазначеного Документа. Як «серйозні злочини», окрім організованої злочинності та тероризму, розглядаються, зокрема, вбивство, збройне пограбування, шахрайство та зґвалтування. Таким чином, компетенція Європолу поширюється на «серйозні злочини», які не мають ознак організованого злочину. Це полегшує надання підтримки агенцією у розслідуванні державами-членами транскордонних злочинів, оскільки умовою цієї підтримки не є відповідність критеріям «організованого злочину» (які на початкових стадіях розслідування часто важко виявити) [5, с. 283-295].

Що стосується завдань Європолу, то ст.5 Рішення Ради 2009/371 визначає такі: збір, опрацювання та аналіз інформації; повідомлення компетентних органів держав-членів (через національні відділення) щодо будь-яких деталей кримінальних злочинів, які мають відношення до цієї держави; надання допомоги у проведенні кримінальних розслідувань, в тому числі ініціювати чи координувати розслідування та давати поради щодо створення спільних слідчих команд в окремих випадках; здійснювати розвідувальну та аналітичну підтримку держав-

членів у зв'язку з проведенням значних міжнародних подій (заходів); розвивати спеціальні знання компетентних органів держав-членів щодо слідчих процедур та методів запобігання злочинності; тренування персоналу, в тому числі у співробітництві з Європейським поліцейним коледжем; спрощення надання технічної допомоги між державами-членами; виступати центральним офісом у боротьбі з підробкою євро. Важливим нововведенням є право Офісу отримувати інформацію від приватних органів в цілях її використання у виконанні своїх завдань.

Європол має власну систему опрацювання даних, яка складається з Інформаційної системи Європолу (далі – ІСЄ) та аналізу робочих файлів. Окрім цього, Рішення Ради 2009/371 наділяє агенцію правом засновувати інші системи опрацювання персональних даних.

ІСЄ призначена для опрацювання виключно тих даних, які є необхідними для виконання Європолом своїх завдань. Дані, що містяться в ІСЄ, мають стосуватися осіб, які відповідно до національного права держави-члена (на території чи громадянином якої скоєно злочин) які скоїли чи підозрюються у скоєнні злочинів або стосовно яких є переконливі підстави вважати, що вони скоїли злочин (що належить до компетенції Європолу). Інформація щодо зазначених осіб може включати лише дані стосовно імені, дати та місця народження, національності, статі, місця проживання, професії, ідентифікаційних та паспортних даних, номеру страховки (інші характеристики необхідні для ідентифікації особи, зокрема ДНК), а також подробиць та засобів скоєних чи запланованих кримінальних злочинів, підозрілої участі у кримінальних організаціях тощо. Право на внесення даних в ІСЄ та їх видалення мають національні відділення, офіцери зв'язку (направлені державами-членами до Європолу), директор та його заступники, а також наділений відповідними повноваженнями персонал Європолу.

У разі необхідності, при виконанні своїх завдань, Європол може поміщати, з подальшим їх використанням та внесенням змін, дані про кримінальні злочини (що належать до сфери його компетенції) в аналітичні робочі файли. Ці файли відкриті в аналітичних цілях, а саме для збору, опрацювання чи узагальнення даних, що мають допоміжне значення у кримінальних розслідуваннях. Кожен аналітичний проект передбачає створення аналітичної групи у складі аналітиків (з числа персоналу Європолу, призначених директором), а також офіцерів зв'язку чи експертів держав-членів. Члени аналітичної групи мають повний доступ до робочих файлів. Директор, його заступники, спеціально уповноважений персонал Європолу, офіцери зв'язку та представники національних відділень мають право доступу до функціональних індексів аналітичних робочих файлів, які повідомляють про наявність чи відсутність необхідних даних у робочих файлах.

Дані, які містяться у ІСЄ та аналітичних робочих файлах, мають використовуватися лише в цілях та протягом часу, необхідних для виконання Європолом своїх завдань. Дані знищуються після закінчення трьохрічного терміну їх розміщення в інформаційних базах, або термін їх зберігання продовжується до трьох років в разі робочої необхідності.

Що стосується захисту та безпеки даних, то Рішення Ради 2009/371 передбачає створення посади Офіцера з захисту даних, який є незалежним при виконанні своїх функцій та має доступ до усіх даних, що опрацьовуються Європолом. Основним завданням Офіцера є забезпечення законності та дотримання положень Рішення Ради 2009/371 щодо роботи з персональними даними. Окрім цього, кожна держава-член створює національний наглядовий орган, який відповідає за незалежний моніторинг (що здійснюється відповідно до норм національного права) розміщення, виправлення, скасування чи надання державами-членами Європолу персональних даних, а також здійснює контроль за дотриманням основних норм щодо захисту персональних даних. Своєю чергою, перегляд діяльності Європолу на предмет дотримання прав особи у процесі розміщення, опрацювання та використання даних здійснює незалежний Спільний наглядовий орган, що складається з двох представників національних наглядових органів держав-членів, які призначаються на п'ятирічний термін. Загалом робота з персональними даними в рамках системи опрацювання даних Європолу має відповідати вимогам ЄС щодо захисту персональних даних.

Слід зазначити, що Європол має право доступу до інших інформаційних систем ЄС, зокрема Візової інформаційної системи (далі – ВІС) та Шенгенської інформаційної системи (далі – ШІС).

Доступ Європолу до ВІС регулюється Рішенням Ради 2008/633 від 23 червня 2008 р. «Про доступ до ВІС компетентними органами держав-членів та Європолу в цілях запобігання, виявлення та розслідування терористичних та інших серйозних кримінальних злочинів» [6]. Відповідно до ст. 7 Рішення, доступ до ВІС Європолу має відбуватися в межах його мандату. Європол має створити спеціалізоване відділення, офіційні представники якого наділені необхідними повноваженнями діяти як центральний пункт доступу до ВІС. Робота з інформацією, отриманою Європолом з ВІС, вимагає дозволу держави-члена (через національне відділення Європолу в цій державі), яка розмістила ці дані в інформаційній системі.

Своєю чергою, доступ Європолу до ШІС регулюється Рішенням Ради 2007/533 від 12 червня 2007 р. «Про заснування, функціонування та використання другого покоління Шенгенської Інформаційної системи (ШІС II)» [7]. Відповідно до ст. 41 зазначеного Рішення, Європол, в рамках свого мандату, має право прямого доступу до ШІС II, а також використовувати інформацію, в тому числі розголошувати її третім державам з дозволу держави-члена, яка розмістила ці дані. В процесі використання ШІС II Європол зобов'язаний: фіксувати дату доступу; обмежити доступ до даних ШІС II спеціально уповноваженим персоналом; не розміщати отримані дані в будь-яких інших інформаційних системах Європолу чи копіювати будь-які частини ШІС II; уповноважити Спільний наглядовий орган переглядати діяльність Європолу в процесі використання ним даних ШІС II.

Європол має право, якщо це необхідно для виконання ним своїх завдань, співпрацювати з третіми державами, міжнародними організаціями (в тому числі створених на основі міжнародних договорів між двома чи більше державами), а також

Організацією міжнародної кримінальної поліції (Інтерпол). Таке співробітництво здійснюється на основі двосторонніх договорів, укладених (після ухвалення Радою, яка попередньо консультується з Управлінською Радою Європолу) між Європоллом та вказаними суб'єктами міжнародного права. Зазначені міжнародні договори здійснюють міжнародно-правове регулювання обміну операційною, стратегічною чи технічною інформацією, включаючи персональні дані.

На даний час Європол готує новий типовий проект угоди про стратегічне співробітництво з третіми країнами. Державами-членами Європолу був погоджений новий підхід до обміну конфіденційною інформацією з третіми країнами. Відповідні пропозиції були підготовлені організацією, і переглянутий типовий проект стратегічної угоди був переданий на схвалення до Ради Керуючих Європоллом. Після схвалення нового типового проекту угоди Управлінською Радою Європол розпочне підготовку відповідної угоди з Україною та передасть її на розгляд української сторони.

З метою прискорення налагодження співробітництва з Європоллом, а саме створення належної правової бази відповідно до чинних європейських стандартів у сфері захисту персональних даних, 9 січня 2007 року було прийнято Закон України «Про захист персональних даних», однак 30 січня 2007 року Президент України застосував право вето на зазначений Закон. Після доопрацювання цього Закону, з урахуванням пропозицій Президента України та інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, 18 травня 2007 року Верховна Рада України остаточно відхилила доопрацьований Закон.

Наразі компетентними державними органами України поновлена робота з розробки пропозиції щодо ратифікації Україною Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних, в тому числі проекту Закону України «Про захист персональних даних», після завершення якої зазначена пропозиція буде подана Президентові України та внесення на розгляд Верховної Ради України.

Таким чином, заміна Конвенції про Європол таким законодавчим актом ЄС, як Рішення Ради, має своїм наслідком не лише спрощення процедури внесення змін до правових рамок діяльності Європолу, але й низку якісних змін щодо структури та мандату цієї організації, а саме: трансформація Європолу в агенцію ЄС з розширенням її компетенції з організованої злочинності до усіх форм серйозних транскордонних злочинів; фінансування з бюджету ЄС з одночасним посиленням у цьому зв'язку ролі Європарламенту; можливість використання Європоллом нових інструментів опрацювання даних (зокрема, прямий доступ національних відділень до ІСЄ); запровадження в рамках Європолу оновленої інституційної структури з захисту персональних даних (створення посади Офіцера з захисту персональних даних); закріплення нових положень щодо зовнішнього виміру діяльності Європолу (йдеться про правові основи співробітництва з третіми державами та міжнародними організаціями); спрощення процедури прийняття рішень Управлінською Радою (більшістю у дві третіх голосів).

В такий спосіб можна відзначити чітку тенденцію до постійного розширення компетенції Європолу, який поступово перебирає на себе частину повноважень національних поліційних органів, оскільки, окрім збору, зберігання, опрацювання та обміну інформацією (в тому числі з третіми державами), перед ним ставиться завдання щодо координації, організації, вчинення слідчих та оперативних дій (разом з компетентними органами держави-члена чи у складі спільних слідчих команд) в цілях боротьби з серйозними транскордонними злочинами.

Підписання Україною угоди про співробітництво з Європолем розширило б можливості та інструмент боротьби з організованою злочинністю транскордонного характеру, зокрема шляхом аналізу та обміну інформацією (в тому числі персональними даними), а також надання європейською стороною експертних рекомендацій та залучення персоналу компетентних служб української сторони до тренінгових програм Європолу.

Література

1. European citizens and freedom, security and justice, qualitative survey of citizens of the Member States / European Commission, DG JHA. – March, 2008. – P. 11-13.
2. Kirchner E. Security threats and institutional response. The European context/ E. Kirchner // Asia Europe Journal. – 2005. – №3. – P. 179-197.
3. Council Decision 2009/371 of 6 April 2009 establishing the European Police Office (Europol) // Official Journal L 121/37 of 15.05.2009.
4. European Commission (2006). Commission Staff Working Document: Accompanying document to the Proposal for a Council Decision Establishing the European Police Office (Europol): Impact Assessment, COM (2006) 817 final, SEC (2006) 1683. Brussels: European Union / [http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=41995A1127\(01\)&model=guichett](http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=41995A1127(01)&model=guichett)
5. Dorn N. The end of organized crime in the European Union // Crime Law SocChange / N. Dorn. – 2009. – №51. – P. 283-295.
6. Council Decision 2008/633/JHA of 23 June 2008 concerning access for consultation of the Visa Information System (VIS) by designated authorities of Member states and by Europol for the purpose of prevention detection and investigation of terrorist offences and of the serious criminal offences // Official Journal L 218 of 13.08.2008.
7. Council Decision 2007/533/JHA of 12 June 2007 on the establishment, operation and use of the second generation Schengen Information System (SIS II) // Official Journal L 205 of 07.08.2007.

Анотація

Макаруха З.М. Правові механізми боротьби зі злочинністю та запобігання їй у рамках Європейського Поліційного Офісу (Європолу). – Стаття.

Дедалі більшого значення набуває така форма поліційного співробітництва в рамках ЄС, яка відбувається в рамках Європолу. Європол має підтримувати зв'язок зі створеними в кожній державі-члені національними відділеннями, які виступають єдиним органом зв'язку між Європолем та компетентними органами держави-члена. Європол має право, якщо це необхідно для виконання ним своїх завдань, співпрацювати з третіми державами, міжнародними організаціями, а також Інтерполом. В такий спосіб можна відзначити чітку тенденцію до постійного розширення компетенції Європолу, який поступово перебирає на себе частину повноважень національних поліційних органів.

Ключові слова: злочинність, боротьба зі злочинністю, запобігання злочинності, Європол, політика ЄС, забезпечення безпеки громадян.

*Summary***Makaryha Z.M. Legal mechanisms of fight against criminality and its warning within the framework of European Police Office (Europol). – Article.**

More importance gains the form of police cooperation within the EU, which takes place within Europol. Europol should encourage the connection with established in each Member State national offices which act as the single organs of communication between Europol and the competent authorities of Member States. Europol is entitled, if it is necessary to perform its tasks, cooperate with third countries, international organizations, as well as Interpol. In this way we can mark a clear trend to a permanent extension of the Europol competence, which gradually assume some of the powers of national police authorities.

Key words: crime, counteracting crime, crime prevention, Europol, the EU policy, security of citizens.

УДК 343.9:796.332(4)»2012»

І.Б. Медицький

**КРИМІНОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ЄВРО-2012 З ФУТБОЛУ
ДЛЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

Здобувши право на спільне проведення із Польщею у 2012 році чемпіонату Європи з футболу, наша держава, безсумнівно, підтвердила свій статус рівноправного партнера у стосунках із міжнародною спільнотою, отримавши передумови бажаного соціально-економічного розвитку. Однак, попри очікувані перспективи, українське суспільство цілком прогнозовано може стикнутися із низкою чинників негативного змісту (загрозою громадському здоров'ю, транспортними ризиками, підвищеним рівнем конфліктності тощо), виникненню яких посприє проведення настільки масштабного заходу. І якість цього прогнозу є тим вищою, чим менше уваги буде приділено виваженим державним крокам, що забезпечуватимуть комплексне вирішення уже посталих (і потенційних) проблем. За таких умов неабиякого значення набувають питання реалізації кримінологічної політики України, досягнення позитивних зрушень в характеристиках злочинності, ліквідації (нейтралізації, блокування) або зниження потенціалу криміногенних факторів.

В механізмі реалізації кримінологічної політики особливу нішу посідають органи кримінальної юстиції, лейтмотивом діяльності яких повинен бути такий напрям соціального контролю, як запобігання правопорушенням/злочинам. Уже тепер превентивний вплив має застосовуватися щодо процесів і явищ, актуалізація яких в умовах проведення Євро-2012 викличе протиправну поведінку. Згаданий вплив повинен стосуватися як уже відомих (з досвіду держав-господарів попередніх чемпіонатів Європи з футболу) причин, так і тих, що уособлюють специфіку «вітчизняного» криміналітету. Уявляється, що мову можна вести про такі різновиди кримінологічних ризиків.

1. Порухення громадського порядку та хуліганство з боку футбольних фанатів (бійки в місцях проведення заходів, сутички за межами стадіонів та